

ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ УЧАСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СВІТОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ І ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Вікторія Хвіст,

e-mail: vika_hv@ukr.net; vika_hv@nubip.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7449-8938>

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Україна, 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15*

У сучасних умовах загострюються багато політичних протиріч, з'являються нові загрози і виклики миру та безпеці на планеті, а геополітичне протистояння провідних міжнародних акторів ускладнює вирішення проблем соціально-економічного розвитку світу в цілому. У зв'язку з цим значення і роль міжнародних організацій та ООН, зокрема, як провідної всесвітньої організації і глобального політичного інституту зростає. Міжнародний мир забезпечується двома механізмами – балансом сил на світовій арені, з одного боку, міжнародними організаціями та міжнародним правом, з іншого. За своїми можливостями ООН найбільшою мірою відображає другий механізм міжнародного миру. Однак, на даному етапі в практичному плані досі сучасні міжнародні міжурядові організації не напрацювали єдиного підходу щодо проведення миротворчих операцій і єдиної теоретико-правової бази миротворчості. Тому ефективність миротворчості, яка вимагає узгоджених спільних дій акторів світової політики продовжує залишатися на низькому рівні, а тому перед сучасними міжнародними організаціями стоїть завдання підвищити свій міжнародно-правовий статус і стати реальними конкурентами держав у вирішенні міжнародних конфліктів.

Ключові слова: міжнародні організації, безпека, міжнародні конфлікти

Постановка проблеми. У світовому порядку денному набувають популярності програми глобального сталого розвитку, які просуваються через ООН. Однак, відсутніх результатів у вирішенні багатьох соціально-економічних питань не досягнуто. Проблема відсталості значної кількості країн і прірва між рівнями розвитку в порівнянні з розвиненими країнами не зменшується. У контексті даного дослідження найбільш актуальними є такі функції міжнародних міжурядових організацій як їх участь в миротворчих операціях, сприяння мирному вирішенню суперечок і миротворчі акції.

Аналіз попередніх досліджень. Нині міжнародні міжурядові організації, безсумнівно, є одним з важливих акторів світової політики і міжнародних відносин, що виконують низку важливих функцій. На сьогоднішній день ми маємо низку праць як серед вітчизняних, так і закордонних дослідників, про роль та діяльність міжнародних організацій у вирішенні конфліктогенних ситуацій на міжнародній арені упродовж ХХ – початку ХХІ ст.. Тому, при здійсненні історіографічного аналізу в основі наукові роботи, опубліковані за останні п'ять років. Серед таких варто виокремити праці українських дослідників О. Медведевої¹ і Д. Лікарчук¹, О. Цебенко

---

¹ Медведева, О., Лікарчук, Д. (2021). Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів. *Молодий вчений, Серія: Політичні науки*, 4 (92), 245-247; Лікарчук, Д. (2020). Роль міжнародних організацій у врегулюванні зовнішньополітичних конфліктів. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 5, 35-44.

та С. Капраль², О. Звездовой³, Т. Алексеевой⁴, які висвітлюють загальні аспекти роботи провідних міжнародних організацій, серед яких і ООН, у вирішенні міжнародних конфліктів.

Окрім того, ґрунтовними є напрацювання й закордонних науковців. Серед таких російський – О. Кутейников⁵, який зазначає, що сучасні міжнародні міждержавні організації «здійснюють свою діяльність відповідно до так званих мандатів – досить строго визначених повноважень, встановлених їх членами». А також Х. Сіблез⁶ та М. Вуд⁷, які висвітлюють вирішення міжнародних спорів, учасниками яких є міжнародні організації.

Не дивлячись на наявність сучасних досліджень дана тематика й надалі продовжує залишатися актуальною, оскільки наявність «старих» і нових конфліктів потребує перегляду підходів до їх вирішення.

Метою дослідження є визначення поняття «миротворчість» та висвітлення функцій і форми участі міжнародних організацій у світополітичних процесах і врегулювання міжнародних конфліктів.

Методи та прийоми дослідження. Дослідницька робота виконана на основі системного, структурно-функціонального, компаративного підходів. Методологічним підґрунтям дослідження стали принципи об'єктивності, історизму, детермінізму та системності.

Викладення основного матеріалу. Перші спроби вивчення теорії миротворчості можна віднести до 30-х років ХХ століття, коли в Гарвардському університеті була створена кафедра соціології та вивчення воєн. Однак, як самостійна наукова дисципліна теорія миротворчості виникла в 1950-ті рр. Підвищений інтерес до миротворчості в той період був пов'язаний зі зростанням кількості конфліктів і появою нової загрози – розробки і розповсюдження ядерної зброї. У багатьох країнах виникають різні центри з дослідження конфліктів і з вивчення їх ефективного запобігання, випускаються наукові журнали з даної тематики. Початкові етапи розвитку теорії миротворчості характеризувалися тим, що були в основному присвячені вивченню воєн і конфліктів, що є лише малою частиною сучасної теорії миротворчості.

Сучасний етап розвитку теорії миротворчості пов'язаний з дослідницькою діяльністю відомого норвезького вченого Й. Галтунга⁸. Саме він в 1970-х роках увів

² Цебенко, О.О., Капраль, С.С. (2018). Роль міжнародних безпекових організацій у врегулюванні сирійського конфлікту. *Регіональні студії*, 14, 106-110.

³ Звездова, О. (2017). Роль провідних міжнародних організацій у вирішенні конфліктів навколо де-факто держав пострадянського простору. *Наукові праці. Політологія*, 285, 106-110.

⁴ Алексеева, Т.І. (2020). Міжнародні організації: сучасні пріоритети та нові виклики в системі міжнародної інформаційної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 34, 9-12.

⁵ Кутейников, А.Е. (2022). Международные организации и международная организация. *Международная аналитика*, 13(1), 9-11. Retrieved from <https://doi.org/10.46272/2587-8476-2022-13-1-9-11>; Кутейников, А.Е. (2012). Международные межправительственные организации. Теоретико-социологический анализ. *Вестник Санкт-Петербургского университета*, 2, 292-300. Retrieved from <http://www.old.jourssa.ru/1999/4/kutejn.html>

⁶ Siblesz, H. (2019). Chapter 6 The Role of International Organizations in Fostering Legitimacy in Dispute Resolution. *International Organizations and the Promotion of Effective Dispute Resolution. AIB Yearbook of International Law*. Retrieved from <https://brill.com/view/book/edcoll/9789004407411/BPO00008.xml>

⁷ Wood, M. (2017). The settlement of international disputes to which international organizations are parties. UN-ILibrary. DOI: <https://doi.org/10.18356/9c589a53-en>

⁸ Назаренко, О.А. (2012). Сучасна концепція підтримання миру в рамках ООН. *Правове регулювання економіки*, 11-12, 433-441. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/14715472.pdf>; Никитин, А.И. (2000). *Миротворческие операции: концепции и практика*. Москва: Издательский центр науч. и учеб. программ, 32.

до наукового обігу терміни «миротворчі операції», «операції з підтримання миру» і «миробудівництво».

Перш ніж розглядати значення поняття «миротворчість», слід зазначити, що це поняття лишається дискусійним, оскільки існує велика кількість його трактувань. Наприклад, О. І. Нікітін визначає миротворчість як «загальну назву різних видів діяльності, що здійснюється в інтересах вирішення конфліктів, запобігання їх ескалації, припинення або недопущення військових дій, забезпечення правопорядку в зоні конфлікту, проведення гуманітарних акцій, відновлення порушених конфліктом соціальних і політичних інститутів, а також систем життєзабезпечення»⁹. У свою чергу, американський дослідник Т. Фіндлі дає більш вузьке трактування миротворчості: «Діяльність з вирішення конфліктів за допомогою таких мирних способів, як переговори, вирішення спорів у судовому порядку, санкції або угоди про припинення вогню»¹⁰.

Крім відсутності юридично закріпленого терміна «миротворчість» також відсутня уніфікована система різних видів миротворчих операцій. У кожній державі склалася своя власна теоретична база в цій сфері, своє трактування феномена «миротворчість». Наприклад, у західній традиції під терміном «миротворчість» розуміється лише один конкретний вид миротворчих операцій.

Концепція і поняття миротворчості як такі не згадуються в Статуті Організації Об'єднаних Націй¹¹. Теоретико-концептуальна основа миротворчості почала розвиватися у процесі ранньої діяльності організації, коли стало очевидним те, що деякі статті Статуту, що стосуються підтримання міжнародного миру і безпеки, не можуть бути застосовані на практиці так, як наказує Статут. Але теоретичні аспекти миротворчості можна знайти в іншій офіційній документації органів ООН (резолуціях, офіційних звітах, доповідях, заявах Генерального секретаря). На основі цих джерел інформації експерти ООН визначають миротворчість як «низку заходів, спрямованих на те, щоб змусити ворожі сторони дійти згоди за допомогою мирних засобів, описаних в Розділі IV Статуту ООН»¹². У цьому сенсі миротворчість це дипломатична спроба перетворити конфлікт у мирний діалог. Мета миротворчості в даному випадку – зупинити насильство між протиборчими сторонами.

В іншому контексті термін «миротворчість» може вживатися для позначення тієї стадії конфлікту, яка відбувається під час кризи або тривалого конфлікту, після того, як дипломатичне втручання не допомогло вирішити конфлікт і перед тим, як миротворчі сили змогли втрутитися. У цьому контексті миротворчість це втручання в бойові дії.

Термін також трактується як «сприяння миру»¹³. У цьому плані миротворчість важливий і необхідний процес у випадку тривалих конфліктів, в яких сторони не можуть прийти до компромісу самостійно, особливо де військові злочини та інші порушення прав людини вимагають втручання ззовні.

У двох останніх випадках миротворчість передбачає військове втручання як крайній захід впливу на конфліктуючі сторони.

⁹ Назаренко, О. А. (2012). Сучасна концепція підтримання миру в рамках ООН. *Правове регулювання економіки*, 11-12, 433-441. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/14715472.pdf>; Никитин, А.И. (2000). *Миротворческие операции: концепции и практика*. 32.

¹⁰ Findly, T. (1996). *Challenges for the New Peacekeepers*. Retrieved from <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/RR/SIPRIRR12.pdf>

¹¹ Атто, Р. (2013). От миротворчества к миростроительству: эволюция роли Организации Объединенных Наций в операциях в пользу мира. *Международный журнал Красного Креста*. Retrieved from https://www.icrc.org/ru/.../pages_3-28_from_irrc_891-892_selected_articles_web.pdf

¹² Darby, J., Mac Ginty, R. (2003). *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*. Hampshire: PalgraveMacMillan, 103. Retrieved from <https://link.springer.com/book/10.1057%2F9780230584556>

¹³ Peace and security. Retrieved from <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml>

Повертаючись до ООН, згідно зі статтею 33 Статуту ООН (Розділ 5 «Мирне вирішення спорів»), «сторони, що беруть участь в будь-якій суперечці, продовження якої могло б загрожувати підтримці міжнародного миру і безпеки, повинні насамперед намагатися вирішити суперечку шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення ... або іншими мирними засобами на свій вибір»¹⁴. Статті 41 і 42 також дозволяють санкції, блокаду та військове втручання, якщо це необхідно для відновлення миру між воюючими державами. Теоретичною основою миротворчості прийнято вважати миротворчу концепцію ООН. Ця концепція продовжує розвиватися як в теорії, так і на практиці.

Миротворчі операції постійно розвиваються під впливом нових викликів миру і безпеці. З часів першої миротворчої місії в 1948 р. концепція миротворчості зазнала значних змін. Спочатку суть миротворчості полягала в залученні третьої сторони, яка б стала між конфліктуючими сторонами, щоб залагодити конфлікт або зменшити протистояння, сприяти припиненню вогню або спостерігати за виконанням мирної угоди. Дана концепція значно змінилася і продовжує змінюватися. Миротворчість «першого покоління» була направлена просто на припинення вогню за допомогою нейтрального втручання. Сучасне поняття миротворчості «третього покоління» містить набагато більше функцій і місій, від припинення вогню до моніторингу на виборах з подальшим підтриманням миру в регіоні конфлікту.

Узагальнюючи на основі вищесказаного, впливає наступне визначення терміна «миротворчість»: миротворчість це діяльність міжнародних міждержавних організацій або окремих держав, а також інших акторів світової політики, спрямована на запобігання та врегулювання конфліктів як мирними методами, так і з використанням військової сили, застосування якої має бути санкціоновано ООН.

Після закінчення Холодної Війни концепція миротворчості зазнала суттєвих змін. Сучасні миротворчі операції багатовимірні, багатогранні і багатофункціональні. Контингент миротворчих місій тепер становлять не тільки військовослужбовці, а й цивільні особи, в тому числі загони з забезпечення безпеки. Сьогодні миро творчістю поряд з ООН займаються як окремі держави, так і регіональні організації (наприклад, Європейський Союз, ОБСЄ, Африканський Союз, НАТО) та фонди. Нарешті, разом з воєнною безпекою сучасні миротворчі місії включають в себе політичні, економічні, соціальні та культурні елементи, а також виконують широкий спектр завдань, включаючи моніторинг, захист мирного населення, забезпечення безпеки, управління, контроль над дотриманням правопорядку та прав людини, виконанням правових норм, гуманітарну допомогу та проведення виборів.

На сьогодні існує досить широке коло миротворчих механізмів. Одна з перших класифікацій видів миротворчої діяльності була викладена в доповіді колишнього Генерального секретаря ООН Б. Бутроса-Галі «Порядок денний для світу. Превентивна дипломатія, миротворча діяльність та підтримання миру» в 1992 р. Підготовка даної доповіді була доручена Генеральному секретарю Радою Безпеки в зв'язку зі зростаючою потребою в миротворчих операціях та в їх теоретичному закріпленні. Звіт висвітлює такі механізми миротворчості: 1. Превентивна дипломатія; 2. Миротворчість; 3. Підтримка миру; 4. Постконфліктне миробудівництво.

Превентивна дипломатія це «дії, спрямовані на попередження виникнення суперечок між сторонами, недопущення переростання існуючих суперечок у конфлікти і обмеження масштабів конфліктів після їх виникнення»¹⁵. Превентивна дипломатія характерна для початкових етапів конфліктів, коли ще немає гострого

¹⁴ UN Charter. UN. Retrieved from <https://www.un.org/ru/charter-united-nations/>

¹⁵ Boutros-Gali B. (1992). Agenda for peace. Preventive Diplomacy, Peacekeeping and Peacekeeping, New York. UN. Retrieved from http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/47/277&Lang=R

протистояння сторін або великих збройних зіткнень, вона спрямована на ослаблення напруженості, щоб не відбулося переходу до відкритого конфлікту. Превентивна дипломатія може включати в себе різні заходи. Наприклад, дії, спрямовані на зміцнення взаємної довіри між сторонами конфлікту. Іноді превентивна дипломатія може мати на увазі і превентивне розгортання миротворчих місій, яке може здійснюватися як на прохання держав, де відбувається конфлікт, так і на прохання нейтральної держави, стурбованої станом прав людини в конфліктному регіоні або загрозою власній безпеці. Крім того, превентивна дипломатія може включати в себе і створення нейтральних зон. Зазвичай демілітаризовані зони створюються вже після конфліктів, але створення таких зон до конфлікту могла б забезпечити поділ потенційно воюючих сторін. Важливою умовою превентивної дипломатії є володіння своєчасною та повноцінною інформацією про стан справ в конфліктному регіоні. Отримання цієї інформації може здійснюватися кількома способами – здійснення контактів з урядами держав-учасників конфлікту, а якщо конфлікт має внутрішньодержавний характер – призначення спеціального представника зі збору інформації. Таким чином, превентивну дипломатію можна визначити як інструмент раннього попередження конфліктів, як альтернативу проведенню дорогих миротворчих операцій.

Миротворчість це «дії, спрямовані на те, щоб схилити ворогуючі сторони до угоди, головним чином за допомогою таких мирних засобів, які передбачені в розділі VI Статуту Організації Об'єднаних Націй»¹⁶. Головне завдання миротворчості – спонукати або схилити конфліктуючі сторони до переговорів. Миротворчість передбачає посередництво, метою якого є вплив на сторони для вирішення конфлікту мирними засобами. Миротворчість може включати в себе і так звані «добрі послуги» самого Генерального секретаря, тобто його безпосереднє втручання. У своїй доповіді Б. Бутрос-Галі зазначав, що в завдання миротворчості входить також безпосереднє поліпшення тих умов або усунення тих причин, в результаті яких відбувається конфлікт.

Підтримання миру – це «забезпечення присутності ООН в даному конкретному регіоні, яке, як правило, пов'язане з розгортанням військового і / або поліцейського персоналу ООН, а нерідко і цивільного персоналу»¹⁷. Основна особливість даного механізму миротворчості полягає в тому, що в операції використовується військовий персонал, який він не вдається до використання військової сили. В операціях з підтримання миру задіяні військові та цивільні спостерігачі, фахівці з проблем біженців, фахівці, які здійснюють моніторинг виборів, співробітники з політичних питань та інші особи. У доповіді «Порядок денний для світу» відзначається, що «підтримання миру можна по праву назвати винаходом Організації Об'єднаних Націй. Воно допомогло певною мірою стабілізувати обстановку в багатьох районах напруженості в світі»¹⁸.

Постконфліктне миробудівництво – «заходи зі встановлення і підтримки структур в постконфліктний період, які повинні сприяти зміцненню миру в цілях запобігання відновлення конфліктів»¹⁹. Тобто постконфліктне миробудівництво передбачає створення якоїсь нової державної структури, яка б не допустила відновлення конфлікту. До завдань постконфліктного миробудівництва відносяться: роззброєння, розмінування, відновлення правопорядку, створення умов для повернення біженців, спостереження за проведенням виборів.

Однак, з появою нових викликів і загроз XXI ст. концепція миротворчості продовжила свій еволюційний шлях, оскільки мала адаптуватися до нових світових

---

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Морозов, Г.И. (1999). *ООН на рубеже XXI века*. Москва: Федеральное государственное бюджетное учреждение науки Институт Европы Российской академии наук, 87.

¹⁹ Boutros-Gali B. (1992). *Agenda for peace. Preventive Diplomacy...*

політичних умов розвитку. В результаті на сучасному етапі концепція миротворчості виокремлює ще кілька механізмів: розширена миротворча діяльність, забезпечення миру, гуманітарна інтервенція.

Дані механізми не були згадані в «Порядку денному для світу», хоча Б. Бутрос-Галі зазначив можливість застосування військової сили, якщо іншими способами не вдалося схилити конфліктуючі сторони до миру, але примус до миру не було виділено як окремий механізм миротворчості.

Розширена миротворча діяльність передбачає багатофункціональність миротворчих операцій. Метою розширеного миро підтримання є не тільки сприяння в припиненні конфлікту і встановлення миру, але і демократизація, становлення громадянського суспільства, становлення конкурентоспроможної економіки, різних соціальних інститутів. Даний механізм часто викликає критику з боку деяких держав, оскільки передбачає тривале і досить потужне втручання у внутрішні справи іншої держави. Однак, даний механізм досить активно використовувався в останні роки США і їх союзниками по НАТО в Афганістані, Іраку, Лівії і т.д.

Головна ознака гуманітарної інтервенції полягає у втручанні у внутрішньодержавні справи іншої держави. Але це втручання може здійснюватися лише тоді, коли на це є серйозні підстави. Серед таких серйозних підстав можна назвати геноцид населення або терористичний режим в державі, тобто особливо грубі порушення прав людини або міжнародного права, особливо якщо механізми традиційної миротворчості вичерпані. Але під гуманітарною інтервенцією не завжди розуміються активні бойові дії – вони проводяться тільки в разі крайньої форми гуманітарної інтервенції – військової інтервенції.

Важливою рисою гуманітарної інтервенції є те, що відбувається обмеження державного суверенітету в країні, де вона проводиться, суверенітет вже не є абсолютною цінністю. У зв'язку з цим дуже показовими є слова колишнього Генерального секретаря ООН Х. Перес де Куельяра: «Ми є свідками незворотного зсуву в суспільній свідомості в бік віри в те, що заснований на міркуваннях моралі захист принижених повинний бути вище меж і правових документів»²⁰. Дійсно, світополітичною тенденцією останніх десятиліть стало зміщення пріоритетності інтересів держави, її національного суверенітету в бік пріоритету прав людини, що часто стало ставити під сумнів норми і принципи міжнародного права.

Як і розширене миропідтримання, гуманітарна інтервенція є досить суперечливим механізмом миротворчості, оскільки в більшості випадків досить складно визначити, чи є на неї досить вагомі підстави. Прикладом тут може слугувати гуманітарна інтервенція сил НАТО в Косово в 1999 р., яка викликала багато суперечок щодо її законності. Але в той же час гуманітарна інтервенція є закономірним відображенням сучасних процесів, оскільки більшість конфліктів мають так званий «міжнародний вимір», отже, в їх вирішенні зацікавлена майже вся світова спільнота.

Крім різних механізмів миротворчості існують і різні види миротворчих операцій, виокремлених за типом взаємодії між миротворчими місіями різних міжнародних організацій або окремих держав: «операції, що змінюються», «паралельні операції» та «інтегровані операції». Отож, «операції, що змінюються» мають на увазі поступову зміну одних миротворчих місій іншими (така практика мала місце в Східному Тиморі і Ліверії). «Паралельні операції» означають одночасне проведення миротворчих місій різними структурами (наприклад, ООН і НАТО в Косово). У «інтегрованих операціях» також відбувається одночасне проведення місій,

---

²⁰ The Blue Helmets: A Review of UN Peacekeeping. (1999). New York: UN Department for Public Information, 44. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/netherlands-international-law-review/article/abs/blue-helmets-a-review-of-united-nations-peacekeeping-united-nations-department-of-public-information-new-york1985-350-pp-895-isbn-9211002753/B25AAECE4F87AE403B2FBFB7A77A0893>

але під командуванням будь-якої однієї організації (спроба «інтегрованої операції» проводиться в Дарфурі).

На сьогоднішній день типологія миротворчих механізмів міжнародних міждержавних організацій ще не сформована до кінця. Всі перераховані механізми миротворчості не мають чіткого юридичного закріплення, тому в різних дослідженнях можна зустріти різну типологію миротворчих механізмів і різні варіанти їх назв. Наприклад, іноді операції з підтримання миру називають «операціями на користь світу»²¹. Крім того, іноді важко встановити відмінність між закінченням застосування одного миротворчого механізму і початком застосування іншого.

З часу своєї появи і до тепер миротворчість зіткнулася з низкою серйозних проблем, як в теоретичній, так і в практичній сферах. Всі ці проблеми не з'явилися раптово, вони сформувалися поступово в ході практичної реалізації самих миротворчих місій і виявили численні недоліки і недоробки в сфері миротворчості.

По-перше, миротворчість потребує теоретичного переосмислення. Як було згадано вище, характер миротворчих операцій зазнав значних змін, сучасна миротворчість відійшла далеко від «традиційного», тому їй потрібна нова теоретико-правова база. Сучасне міжнародне право, одне з джерел теоретико-концептуальної основи миротворчості, вкрай суперечливе. Через це виникає інша проблема – питання щодо доречності застосування сили в миротворчих операціях.

Експерти ООН визначають миротворчість як спробу залагодити конфлікт дипломатичними засобами, тоді як примушення до миру передбачає використання силових методів. Військове втручання заборонено гуманітарним правом і засуджене світовою спільнотою, проте під час миротворчої операції НАТО в Косово в березні-червні 1999 року «понад 800 цивільних об'єктів на території колишньої Югославії зазнали ракетно-бомбових ударів, близько 600 об'єктів були повністю знищені, зруйновано приблизно 25 тисяч житлових будинків і квартир. На території колишньої Югославії загинуло близько 2 тисяч дорослих і дітей, важкі поранення отримали близько 5 тисяч осіб»²². Миротворча операція в Косово це не єдиний приклад, коли жертвами силових методів миротворчості ставали цивільне населення і цивільні об'єкти.

Експерти ООН Л. Брахімі та С. Ахмед у 2008 р. підготували серію аналітичних доповідей про діяльність миротворців, де в одній з них вони сформулювали так звані «сім смертних гріхів» миротворчих операцій, здатних поховати будь-яку з них: «невігластво» (незнання місцевих умов, «політичної», «етнічної» та ін.), «грубість» (прийняття рішень на основі своєї думки або думки, однієї із зацікавлених сторін, небажання враховувати нюанси ситуації), «упередженість» (надання підтримки однієї з ворогуючих сторін), «безсилля» (нездатність виступити в ролі неупередженого і конструктивного посередника), «поспішність» (прагнення вирішити короткострокові завдання, не звертаючи уваги на довготривалі наслідки і стратегічні цілі), «відсутність гнучкості» (нездатність стежити за умовами, що змінюються і адекватно реагувати на них), «помилкові обіцянки» (нездатність переконати ворогуючі сторони в необхідності компромісів, спроби укладення свідомо нездійсненних угод)²³.

Таким чином, експерти ООН показали складну і навіть суперечливу природу

---

²¹ Brahimi Group Report on UN Peace Operations. Retrieved from http://www.un.org/russian/peace/reports/peace_operations/docs/summary.htm

²² Рыжков, Н.И., Тетекин, В.Н. (2002). *Югославская голгофа*. Москва: Фонд содействия развитию соц. и полит, наук, 120.

²³ Lakhdar Brahimi, S. A. (2008, May.). In Pursuit of Sustainable Peace: The Seven Deadly Sins of Mediation. Retrieved from http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SevenDeadlySinsofMediation_BrahimiAhmed2008.pdf

сучасної миротворчості, коли найкращі наміри стали призводити до великих втрат і трагедій. Однією з причин є те, що миротворці все ж приймають одну зі сторін конфлікту або ж стають інструментом в руках країн, які мають в зоні конфлікту свої національні інтереси.

По-третє, миротворчі операції не завжди проходять успішно. Передбачається, що ідеальна миротворчість має «за два-три роки встановити тривалий міцний мир і створити стабільні інститути, що гарантують цей мир»²⁴. З п'ятдесяти п'яти миротворчих операцій, що проводилися ООН, п'ятнадцять тривають в даний час, з них десять тривають більше десяти років, п'ять з цих десяти – більше двадцяти років. Мета будь-якої миротворчої операції – встановити міцний тривалий мир, за якого можуть бути побудовані ліберальні інститути, як це було, наприклад, у Мозамбіку. У Ліберії і Зімбабве миротворчі місії ООН провалилися, мир був нестабільним і нетривалим.

Такі «держави, що не відбулися» – одна з головних проблем світової спільноти в цілому і світобудівництва, зокрема, це «держави, що з'явилися в результаті миротворчої діяльності різних міжнародних організацій, де вдалося припинити внутрішній конфлікт, але не вдалося створити нормально функціонуючу систему»²⁵.

Вперше проблемою «невдалих держав» стали займатися британські політологи Баррі Бузан і Кен Бус. Б. Бузан підкреслив, що «країни, нездатні ефективно забезпечити свій внутрішній і зовнішній суверенітет, не можуть ефективно гарантувати і права особистості»²⁶. Дійсно, нездатність повноцінного забезпечення прав і свобод людини – одна з головних ознак «держав, що не відбулися». Якщо держава зуміє гарантувати дані права і забезпечити безпеку своїх громадян, вона почне поступово трансформуватися в категорію «держави, що відбулася». Наприклад, невизнана держава Придністровсько-Молдавська Республіка (ПМР) не відноситься до категорії «держав, що не відбулися», оскільки повною мірою забезпечує права своїх громадян і свій внутрішній суверенітет. Таким чином, держави, що не визнані світовим співтовариством, не є автоматично «державами, що не відбулися», як можна було б припустити. Більшість з них як раз є визнаними.

Перехід з категорії «держав, що не відбулися» до повноцінного учасника світової політики складний, але він цілком реальний. Яскравим прикладом тут може слугувати Ліберія, яка, будучи не так давно «державою, що не відбулася», стала на шлях зміцнення свого суверенітету, забезпечення прав і свобод людини й інших демократичних перетворень. Але, на жаль, такі держави як Ліван, Сомалі, Афганістан, Ліберія, Зімбабве «змушують задуматися про майбутнє миротворчості в цілому, оскільки дані приклади часто наводяться в якості доказів безглуздості миротворчих зусиль»²⁷.

По-четверте, гуманітарна допомога населенню – складний і суперечливий елемент миротворчих операцій. Проблема полягає в тому, що гуманітарна допомога, особливо в достатніх кількостях, сприяє зниженню цін на місцеві товари. Це може привести до підриву місцевого виробництва, що вкрай негативно позначиться на економіці держави в цілому. Крім того, були випадки захоплення гуманітарної допомоги різними злочинними збройними угрупованнями і перепродаж її на підпільних ринках. «Якщо ж допомога буде надаватися у вигляді грошових коштів, то з'являться складності з бюджетом, оскільки саме за рахунок цих коштів буде покриватися бюджетний дефіцит, який після закінчення надання допомоги буде ще більшим»²⁸.

²⁴ Darby, J., Mac Ginty, R. (2003). *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*. Hampshire: PalgraveMacMillan. P. 103. Retrieved from <https://link.springer.com/book/10.1057%2F9780230584556>

²⁵ Павлова, Е.Б. (2008). *Миротворчество в современном мире: теория и практика*. Санкт-Петербург: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 106.

²⁶ Darby, J., Mac Ginty, R. (2003). *Contemporary Peacemaking...* P. 43.

²⁷ Павлова, Е.Б. (2008). *Миротворчество в современном мире: теория и практика...* С. 106.

²⁸ Ibidem.

По-п'яте, в історії миротворчості були випадки, коли під виглядом миротворчості переслідувалися корисливі цілі.

По-шосте, важливою проблемою миротворчості є те, що дуже часто миротворчі місії різних міжнародних міждержавних організацій і держав не можуть скоординувати належним чином свої дії. Необхідна розробка спільного підходу до виконання кожної конкретної миротворчої операції для усунення розбіжностей з приводу того, як саме вона повинна проводитися. Крім того, існує «недостатня розробленість єдиних нормативно-правових актів з організації та проведення миротворчих операцій»²⁹. Це призводить до протиріч в питанні про те, чи повинна або не повинна застосовуватися військова сила.

По-сьоме, проблемою миротворчості є упередженість в деяких випадках самих миротворців, під якою розуміється необ'єктивність щодо тієї чи іншої сторони конфлікту. Миротворці можуть займати сторону однієї з ворогуючих сторін з кількох причин. Це може бути співчуття до людей, що сповідує одну і ту ж віру з миротворцями. Іншою причиною необ'єктивності є численні спотворення в пресі подій, що стало особливо актуальним на початку ХХІ ст. Наприклад, загальноновизнаним є той факт, що під час конфлікту в Косово західна преса дуже багато писала виключно про порушення прав албанців, перетворюючи сербів в лиходіїв, що абсолютно не об'єктивно і що наклало певний відбиток на дії миротворців НАТО.

Не менш важливою проблемою є фінансування і кадрове забезпечення миротворчих операцій. Сучасні операції стають все більш дорогими, що і призводить до труднощів в їх грошовому забезпеченні. Якщо розглядати ООН, то дефіцит миротворчого бюджету може виникати через несвоєчасне внесення державами-членами своїх внесків на оплату миротворчих операцій. Існує і нестача кадрів. Через це в деяких випадках ігнорується той принцип миротворчості, згідно з яким війська для миротворчих місій повинні надаватися тільки нейтральними державами, які ніяким чином не зацікавлені в конфлікті.

Ще одна проблема це недостатня увага світової спільноти до миротворчості на ранніх етапах конфлікту. Наприклад, на етапі превентивних заходів держави неохоче «виділяють кошти і направляють миротворчий контингент в ту область, де конфлікт ще в зародковому стані»³⁰. Це призводить до того, що конфлікт, який можна було б врегулювати на початковому етапі його розвитку, переростає в серйозну загрозу не тільки для тієї країни, де він виникає, але і для всього світового співтовариства. Тільки після цього держави і міжнародні міждержавні організації починають активно шукати шляхи його розв'язання.

Всі перераховані проблеми породжують появу відповідних тенденцій миротворчості: більш затяжний і дорогий характер операцій є причиною відносно невисоких окладів миротворців, отже, останнім часом миротворчий контингент (перш за все, ООН) формується здебільшого з солдатів з країн, що розвиваються (Уругвай, Індія, Йорданія, Пакистан та інші); все більше використання силових методів є причиною відходу від традиційної миротворчості; відсутність чіткого визначення приводить до того, що зараз всі актори світової політики трактують миротворчість по-різному.

Висновок. Таким чином, історично важливим стало рішення ООН ще в кінці 1940-х рр. фактично внести зміни в початковий задум збереження миру і стабільності шляхом створення системи колективної безпеки. Однак світова практика зажадала розробки інших підходів до вирішення конфліктів, які виникали після Другої Світової війни. Таким рішенням став концепт миротворчості, миротворчих операцій.

---

²⁹ Щеголев, В.В. (2000). *Международное миротворчество: проблемы военно-политического решения*: Автореф. дис. д-ра полит. наук, 23. Retrieved from <http://www.dslib.net/glob-razvitie/mezhdunarodnoe-mirotvorchestvo-problema-voenno-politicheskogo-resheniya.html>

³⁰ Павлова, Е.Б. (2008). *Миротворчество в современном мире: теория и практика...* С. 66.

Однак, на даному етапі в практичному плані досі сучасні міжнародні міжурядові організації не напрацювали єдиного підходу щодо проведення миротворчих операцій і єдиної теоретико-правової бази миротворчості. Це зумовлено, в першу чергу, збереженням пріоритету національних інтересів держав, які продовжують виходити зі своїх, часто вузько розуміючи, завдань в справі стабілізації світополітичної ситуації в цілому і окремих конфліктів зокрема. Тому ефективність миротворчості, яка вимагає узгоджених спільних дій акторів світової політики продовжує залишатися на низькому рівні, а тому перед сучасними міжнародними організаціями стоїть завдання підвищити свій міжнародно-правовий статус і стати реальними конкурентами держав у вирішенні міжнародних конфліктів.

REFERENCES

- Alekseeva, T.I.** (2020). Mizhnarodni orhanizatsii: suchasni priorytety ta novi vyklyky v systemi mizhnarodnoi informatsiinoi bezpeky. [International organizations: modern priorities and new challenges in the system of international information security]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 34, 9-12. [in Ukrainian].
- Brahimi Group Report on UN Peace Operations. Retrieved from http://www.un.org/russian/peace/reports/peace_operations/docs/summary.htm [in English].
- Darby, J. & Mac Ginty, R.** (2003). *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*. Hampshire: PalgraveMacMillan. Retrieved from <https://link.springer.com/book/10.1057%2F9780230584556> [in English].
- Findly, T.** (1996). *Challenges for the New Peacekeepers*. Retrieved from <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/RR/SIPRIRR12.pdf> [in English].
- Lakhdar Brahimi, S.A.** (2008, May.). In Pursuit of Sustainable Peace: The Seven Deadly Sins of Mediation. Retrieved from http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SevenDeadlySinsofMediation_BrahimiAhmed2008.pdf [in English].
- The Blue Helmets: A Review of UN Peacekeeping. (1999). New York: UN Department for Public Information. *Review* Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/netherlands-international-law-review/article/abs/blue-helmets-a-review-of-united-nations-peacekeeping-united-nations-department-of-public-information-new-york1985-350-pp-895-isbn-9211002753/B25AAECE4F87AE403B2FBFB7A77A0893> [in English].
- Likarchuk, D.** (2020). Rol mizhnarodnykh orhanizatsii u vrehuliuvanni zovnishnopolitychnykh konfliktiv. [The role of international organizations in the settlement of foreign policy conflicts]. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty*, 5, 35-44. [in Ukrainian].
- Medvedeva, O. & Likarchuk, D.** (2021). Rol OON u vrehuliuvanni mizhnarodnykh konfliktiv. [The role of the UN in settlement of international conflicts]. *Molodyi vchenyi, Seriia: Politychni nauky*, 4 (92), 245-247. [in Ukrainian].
- Kuteinikov, A.E.** (2022). Mezhdunarodnyie organizatsii i mezhdunarodnaya organizatsiya. [International organizations and international organization.]. *Mezhdunarodnaya analitika*, 13(1), 9-11. [in Russian].
- Kuteinikov, A.E.** (2012). Mezhdunarodnyie mezhpripravitelstvennyie organizatsii. Teoretiko-sotsiologicheskii analiz. [International intergovernmental organizations. Theoretical sociological analysis]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta*, 2, 292-300. [in Russian].
- Pavlova, E.B.** (2008). *Mirotvorchestvo v sovremennom mire: teoriya i praktika* [Peacekeeping in the Modern World: Theory and Practice]. Sankt-Peterburg: Izd-vo S.-Peterb. un-ta. [in Russian].
- Peace and security. Retrieved from <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peace.shtml> [in English].
- Ryzhkov, N.I. & Tetekin, V.N.** (2002). *Yugoslavskaya golgofa*. Moskva: Fond sodestviya razvitiyu sots. i polit. nauk. [in Russian].
- Shchegolev, V.V.** (2000). *Mezhdunarodnoe mirotvorchestvo: problemy voenno-politicheskogo resheniya* [International Peacekeeping: Problems of a Military-Political Solution]: Avtoref. dis. d-ra polit. nauk. [in Russian].
- Siblesz, H.** (2019). *Chapter 6 The Role of International Organizations in Fostering Legitimacy in Dispute Resolution*. International Organizations and the Promotion of Effective Dispute Resolution. AIIB Yearbook of International Law. Retrieved from <https://brill.com/view/book/edcoll/9789004407411/BP000008.xml> [in English].

- Tsebenko, O.O. & Kapral, S.S.** (2018). Rol mizhnarodnykh bez pekovykh orhanizatsii u vrehuliuvanni syriiskoho konfliktu. [The role of international non-governmental organizations in the settlement of the Syrian conflict]. *Rehionalni studii*, 14, 106-110. [in Ukrainian].
- The Blue Helmets: A Review of UN Peacekeeping. (1999). New York: UN Department for Public Information, 44. *Review*. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/netherlands-international-law-review/article/abs/blue-helmets-a-review-of-united-nations-peacekeeping-united-nations-department-of-public-information-new-york/1985-350-pp-895-isbn-9211002753/B25AAECE4F87AE403B2FBFB7A77A0893> [in English].
- Wood, M.** (2017). The settlement of international disputes to which international organizations are parties. UN-ILibrary. DOI: <https://doi.org/10.18356/9c589a53-en> [in English].
- Zvezdova, O.** (2017). Rol providnykh mizhnarodnykh orhanizatsii u vyrisheni konfliktiv navkolo de-fakto derzhav postradianskoho prostoru. [The role of leading international organizations in resolving conflicts around the de-facto post-soviet states]. *Naukovi pratsi. Politolohiia*, 285, 106-110 [in Ukrainian].

Victoria Khvist,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7449-8938>

Functions and forms of participation of international organizations in world political processes and settlement of international conflicts

In modern conditions, many political contradictions are intensifying, new threats and challenges to peace and security on the planet appear, and the geopolitical confrontation of leading international actors makes it difficult to solve the problem of socio-economic development of the world as a whole. In connection with this, the importance and role of international organizations and the UN, in particular, as a leading world organization and global political institution is growing. The international world is ensured by two mechanisms – the balance of forces on the world stage, on the one hand, international organizations and international law, on the other. In terms of its capabilities, the UN is the second mechanism of the international world to the greatest extent. At this stage, in practical terms, modern international intergovernmental organizations have not yet developed a unified approach to conducting peacekeeping operations and a unified theoretical and legal framework for peacekeeping. This is due, first of all, to the preservation of the priority of the national interests of states that continue to deviate from there, often narrowly understood, tasks in the matter of stabilizing the world political situation in general and individual conflicts in particular. Therefore, the effectiveness of peacekeeping, which requires concerted joint actions of actors of world politics, continues to remain at a low level, and therefore modern international organizations face the task of increasing their international legal status and becoming real competitors of states in resolving international conflicts.

Keywords: *international organizations, security, international conflicts*